

ОКРЕМІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ПРИВЛАСНЕННЮ, РОЗТРАТІ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЮ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

SEPARATE PRINCIPLES AGAINST APPROPRIATION, WASTE OF PROPERTY OR POSSESSION OF IT THROUGH ABUSE OF OFFICIAL POSITION

Дідук О.В., здобувач

Науково-дослідний інститут публічного права

Метою статті є дослідити окремі проблемні питання, що виникають під час протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем. Як свідчать статистичні дані, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем є доволі поширеним видом кримінального правопорушення. Але на сьогодні під час виявлення та розслідування даного злочину є ряд проблемних аспектів. Одним із головних питань, що виникають у працівників оперативних підрозділів під час виявлення даного кримінального правопорушення та подальшого розслідування слідчим це є не володіння інформацією щодо способу вчинення привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Такою причиною вперш за все є модифікація в сучасних умовах способів вчинення через розроблення нових ефективних схем від ухилення від кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Наголошено на удосконалюванні фахової підготовки у цьому напрямі, запозиченні прогресивного зарубіжного досвіду та використанні новітніх інформаційно-аналітичних ресурсів, які забезпечують необхідною інформацією для розслідування даного злочину. З'ясовано, що під час обрання найбільш успішної тактики протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем, працівник оперативного підрозділу з метою раціонального використання сил, засобів, методів і форм оперативно-розшукової діяльності, повинен володіти знаннями про специфічні особливості способів вчинення привласнення, розкрадання, розтрату та заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем. Наголошено, що передумовою ефективною протидії корупційним кримінальним правопорушенням передбачених ст. 191 КК України є аналіз причин та умов у таких сферах: як: соціально-економічна, організаційно-управлінська, нормативно-правова, політична та культурно-психологічні.

Ключові слова: протидія, виявлення, розслідування, привласнення, розтрата, службова особа, службове становище.

The purpose of the article is to investigate certain problematic issues that arise during countering the appropriation, waste of property or taking possession of it by abuse of official position. According to statistical data, embezzlement, waste of property or possession of it by abuse of official position is a fairly common type of criminal offense. But today, during the detection and investigation of this crime, there are a number of problematic aspects. One of the main issues that arise for employees of operative units during the detection of this criminal offense and subsequent investigation by investigators is the lack of information regarding the method of embezzlement, waste of property or possession of it through abuse of official position. This reason is primarily the modification in modern conditions of the methods of committing through the development of new effective schemes for evading criminal liability for appropriation, waste of property or taking possession of it through abuse of official position. Emphasis is placed on improving professional training in this direction, borrowing progressive foreign experience and using the latest information and analytical resources that provide the necessary information for the investigation of this crime. It was found that during the selection of the most successful tactics for countering the appropriation, waste of property or taking possession of it through the abuse of official position, the employee of the operational unit for the purpose of rational use of forces, means, methods and forms of operational and search activity must possess knowledge about the specific features of the methods committing embezzlement, embezzlement and possession of property by abuse of official position. It is emphasized that the prerequisite for effective countermeasures against the corruption criminal offense provided for in Art. 191 of the Criminal Code of Ukraine is an analysis of causes and conditions in such areas as: socio-economic, organizational-management, normative-legal, political and cultural-psychological.

Key words: counteraction, detection, investigation, misappropriation, embezzlement, official, official position.

Постановка проблеми. Належне функціонування держави та громадянського суспільства вимагає ефективної та прозорої діяльності державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій. Незважаючи на посилення відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, введення нових механізмів запобігання корупції, численні спроби удосконалення правових норм, кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, пов'язані із незаконним заволодінням майном, і надалі надзвичайно поширені [1, с. 18]. У зв'язку із чим особа, яка отримала суспільну довіру та набула високого соціального статусу, при цьому займаючи досить високу посаду в органах державної влади, здійснює зловживання своїми повноваженнями, всупереч загальним правилам поведінки, правовому порядку держави для власного збагачення. Таким чином дана особа своїми діями завдає шкоди суспільству та державі. Іноді держава не здатна впоратися з даним видом злочинності здебільшого через те, що суб'єкти цієї злочинності являються так званою «елітою» в суспільстві та мають вагомий вплив на суспільство, правоохоронні органи та інших посадових осіб. В такому випадку ми отримуємо низьку ефективність у розслідуванні злочинів, маніпулювання свідомістю суспільства за допомогою

ЗМІ в умовах повної монополії або через низьку конкурентоспроможність інших ЗМІ, блокування розслідування сенсаційних «гучних» справ, незаконні судові рішення, поширення тіньової економіки та занепад фінансової системи у державі. Дані наслідки блокомірцевої злочинності не є вичерпними [2, с. 51–52]. У зв'язку із чим ми вважаємо за доцільне висвітлити окремі засади протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем, що зумовило **актуальність обраної наукової розвідки.**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Отже, теорія і практика свідчать, що одним із дієвих і традиційних напрямів удосконалення розслідування злочинів є покращення її теоретичного забезпечення, що досягається за допомогою приділення з боку науковців належної уваги [3, с. 66; 4, с. 314; 5]. Окремими питаннями протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем займалися такі вчені: І.Л. Близнюк, А.А. Вознюк, В.В. Дука, В.А. Журавель, А.П. Запотоцький, С.В. Кучменко, Ю.О. Ліпін, С.О. Павленко, А.М. Падалка, А.А. Приходько, А.В. Свінцицький, В.Г. Севрук, С.С. Сировагга, О.С. Тарасенко, В.В. Топчій, В.Ф. Ущаровський, О.І. Цивінський, В.А. Шкелебей, С.А. Шубіна, Т.П. Яцик тощо.

Метою статті є дослідити окремі проблемні питання, що виникають під час протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем підвищує рівень суспільної небезпечності і той факт, що таке діяння вчиняється спеціальним суб'єктом – службовою особою, яка наділяється повноваженнями щодо цього майна. І саме внаслідок використання своїх повноважень у супереч інтересам служби заволодіває цим майном. Відповідно, службова особа вчиняє корупційний злочин. Крім того, правильно вважає В.Ф. Уцаповський, що «корупція нерозривно пов'язана з організованою злочинністю і за певних обставин стає її органічним складником» [6, с. 61]. А боротьба з такими злочинами нині є одним із найбільших пріоритетів у нашій державі [7, с. 200].

Серед типових способів вчинення розкрадання виокремлюють:

- безпосереднє привласнення або розтрату розкрадання грошових коштів та матеріальних цінностей з попереднім створенням надлишків;
- розкрадання шляхом підробки документів та з використанням комп'ютерної техніки;
- незаконні виплати (за невиконані роботи, премій та ін.);
- виготовлення та збут неврахованої продукції;
- списання нібито зіпсованих матеріалів та ін. [8].

Способи привласнення державних коштів. Найпоширенішими способами розкрадання державних коштів є: використання фіктивних суб'єктів господарювання, у т.ч. нерезидентів, для отримання бюджетних коштів; використання суб'єктів господарювання, у т.ч. нерезидентів, які пов'язані з керівництвом державного підприємства; встановлення замовником тендерних вимог під задалегідь визначеного учасника. Змова учасників тендерів для визначення переможця; використання підставних осіб для реєстрації підконтрольних юридичних осіб з метою приховування реального бенефіціарного власника; використання афілійованих осіб для надання псевдопослуг; здійснення закупівель за задалегідь обумовленими (як правило, завищеними) цінами, а також із маніпулюванням якістю та обсягом закупівель; укладання фіктивних договорів щодо надання послуг, виконання робіт та поставки товарів; проведення безтоварних операцій; оплата державних послуг на визначених суб'єктів; шахрайство з позиками та кредитами, наданими іноземними державами та міжнародними фінансовими організаціями, шляхом підробки фінансових документів і звітності; залучення фізичних осіб-підприємців, які є працівниками державного підприємства; покриття за рахунок бюджетних коштів витрат сторонніх юридичних та фізичних осіб; залучення псевдо ФОП [9].

У криміналістичній літературі використовується узагальнена класифікація способів цього виду кримінальних правопорушень з поділом за документальним оформленням його предмета на дві групи: 1) способи розкрадання облікованого в документах майна; 2) способи розкрадання не облікованого майна (виведеного з обліку) [10].

Способи першої групи полягають у вилученні облікованого майна в результаті наявності у матеріально відповідальної особи прямого доступу до нього (касір бере й витрачає на особисті потреби гроші з каси, завідувачий складом привласнює матеріальні цінності, що зберігаються на складі, тощо). Для таких способів є характерним утворення недостачі грошей або матеріальних цінностей (різниця між облікованою та наявною їх кількістю) [10].

Способи другої групи охоплюють дії злочинців щодо попереднього виведення майна з обліку (створення резерву для викрадення) з подальшим його вилученням. Ці способи вчинення кримінального правопорушення

є досить різноманітними й залежать від профілю діяльності підприємства чи організації та характеру майна. Так, резерви для викрадення можуть створюватися шляхом списання майна на втрати, обману під час його продажу (передання), порушення технології зберігання й виробництва тощо. Наприклад, необліковані надлишки можуть створюватися під час здійснення виробничих операцій завдяки порушенню технології виготовлення певного товару (недовкладення або використання менш якісної сировини, недотримання температурних умов виготовлення тощо). До таких способів належить і приховування від обліку частини виробленого продукту (наприклад, сільськогосподарського врожаю після його збирання). Після створення надлишків майно обертається на власну користь або продається (матеріальні цінності) [10].

Вивчення слідчої та судової практики засвідчує, що слідчі досить часто стикаються з проблемою кваліфікації злочинних посягань суб'єктів злочину, передбаченого ст. 191 КК України, а також припускаються помилок під час застосування норм матеріального та процесуального законодавства у процесі досудового розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень, не використовують у повному обсязі можливості судових експертиз та інших слідчих (розшукових) дій під час збирання доказів, зокрема не досліджують низку документів, які можуть бути джерелом доказової інформації в матеріалах кримінального провадження [11, с. 4–5].

Як свідчать статистичні дані, привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем є доволі поширеним видом кримінального правопорушення. Водночас, аналіз судової практики у відповідних справах демонструє чимало проблем, значна частина яких, прямо або опосередковано, пов'язана із визначенням предмета відповідного кримінального правопорушення. У ч. 1 ст. 191 КК України мова іде про майно, яке було ввірене, та майно, що перебувало у віданні особи. Щодо трактування змісту цих понять, а особливо, щодо їх розмежування, ні в науці, ні у правозастосовній практиці немає цілковитої єдності, і це становить перший аспект порушеної проблематики. Другий ж аспект викликаний тим, що у ч. 2 ст. 191 КК України, яка встановлює відповідальність за привласнення і розтрату чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, немає вказівки на предмет кримінального правопорушення. Як наслідок, в одних випадках, предмет розглядають як аналогічний передбаченому в частині першій, а в інших – більш широко. Третій аспект порушеної проблематики пов'язаний із тим, що окремою формою вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК України виступає заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, як альтернатива привласнення чи розтрати, предмет якого, попри те, що не визначений законодавчо, в наукових джерелах розглянутий вкрай мало [12].

Основною специфікою безпосереднього об'єкту злочину, передбаченого ст. 191 КК, на відміну від інших злочинів проти власності, є те, що суспільні відносини, на які він посягає, руйнуються зсередини, одним із учасників таких відносин, а саме особою, якій ввірено майно або воно перебуває у її віданні. Додатковим безпосереднім об'єктом, у разі вчинення розглянутих нами злочинних діянь організованою групою або злочинною організацією, будуть суспільні відносини, що забезпечують громадську безпеку у частині захищеності держави, суспільства та окремих осіб від протиправних посягань на власність, як одного з життєво важливих та невід'ємних прав, що їм належить, вчинених організованими групами або злочинними організаціями, учасниками котрих є особи, яким ввірено чуже майно або воно перебуває у їх віданні [13, с. 133].

Ю.О. Ліпін виокремлює проблемні питання, що виникають під час протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем протидії розслідуванню з боку підозрюваного. Аналіз протоколів допиту з матеріалів кримінальних проваджень щодо цієї категорії злочинів свідчить, що більшість допитів підозрюваних проходять в умовах конфлікту зі слідчим різного ступеня, коли підозрюваний не бажає повністю або частково надавати правдиву інформацію щодо події злочину та його учасників. Основними формами протидії розслідуванню з боку підозрюваного є дача неправдивих показань, утаювання показань щодо окремих епізодів діяльності та співучасників, відмова від дачі показань. У таких випадках застосовується комплекс тактичних прийомів подолання протидії розслідуванню з боку підозрюваного [14, с. 147].

Продовжуючи питання протидії розслідуванню, слід наголосити, що основним завданням огляду документів є виявлення ознак, що свідчать про матеріальне або інтелектуальне підроблення, а також встановлення порушень проектно-кошторисної документації, допущених забудовником у процесі будівництва. Переважно стосовно злочинів вказаної категорії вчиняють не матеріальні, а інтелектуальні підроблення. Це пов'язано з доступністю високоякісних засобів офісної оргтехніки, що дає змогу виконувати необмежену кількість якісних копій і різних варіантів одних і тих самих документів. З огляду на схильність зловмисників до вчинення протидії розслідуванню (зокрема шляхом перекладання підроблених документів), не варто зволікати з проведенням огляду документів, адже це може призвести як до втрати доказової інформації, яку містять останні, так і до їх повного знищення [11, с. 28–29].

Діяльність державних підприємств та інших суб'єктів, які фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів, обумовлена наділеннями широкими владними повноваженнями, які дозволяють здійснювати контроль над значними фінансовими потоками у державі та які злочинці прагнуть використати як джерело схем відмивання злочинно здобутих доходів (від розкрадання бюджетних коштів, хабарництва, так званих «відкатів») для подальшого власного збагачення [9]. У ході типологічного дослідження встановлено наступні найбільш поширені предикатні до легалізації незаконних доходів отриманих з бюджету злочини: привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, шахрайство, службове підроблення, підроблення документів, зловживання владою або службовим становищем, службова недбалість [9].

Так, технологія переведення доходів з кримінального до легального цивільно-правового обігу включає три взаємопов'язані між собою елементи [15, с. 22–23]: 1) дії, що спрямовані на безпосереднє отримання доходів кримінального походження і пов'язані з вчиненням основних (предикатних) злочинів. У газовій галузі найчастіше йдеться про шахрайство, привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням тощо; 2) дії, що виступають способом чи необхідною умовою вчинення основного (предикатного злочину). Наприклад, службове підроблення, незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків та ін.; 3) дії, що спрямовані на приховування слідів виникнення кримінальних доходів, осіб, які їх отримали, створення видимості законного походження цих доходів, тобто здійснення самої легалізації як завершального етапу злочинного збагачення [15, с. 22–23; 16, с. 30].

У більшості західноєвропейських країн та США постійно здійснюється підвищення кваліфікації працівників органів сектору безпеки, розроблюються і втілюються в життя нові методики запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, вивчаються нові способи вчинення, аналізуються й узагальнюються кримінальні провадження, а результати таких узагальнень доводяться до відома суб'єктів запобігання. Значна увага приділяється виявленню причин та умов, які сприяють учиненню злочинів. Приміром, у Бельгії, Греції, Франції, Данії та Канаді функціонують окремі підрозділи, основним завданням яких є виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень [17]. У зв'язку із чим підтримуємо позицію С.О. Павленка, який акцентує увагу потреби здійснення заходів протидії вчиненню цих злочинів як на державному, так і на суспільному рівнях, зокрема шляхом впливу на ті чинники, що викликають причини й умови їх вчинення [18].

Аналіз наукової літератури та вивчення матеріалів практики свідчить про те, що передумовою ефективною протидії корупційним кримінальним правопорушенням передбачених ст. 191 КК України є аналіз причин та умов у таких сферах: як: соціально-економічна, організаційно-управлінська, нормативно-правова, політична та культурно-психологічні.

Враховуючи викладене, ми підтримуємо позицію С.А. Шубіної, яка вказує що в Кримінальним процесуальним кодексом ряду європейських країн проведення комплексу специфічних запобіжних заходів (гласних і негласних) покладається на слідчого, який повинен мати цільову фахову спеціалізацію (знання специфіки фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку, державних асигнувань й закупівель, які здійснюються у сфері ЖКГ та інших складових), що включає підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації. Водночас з метою запобігання кримінальним правопорушенням у такій сфері необхідні й спеціалісти з економічною, технічною та іншою освітою, що передбачає підбір кадрів з числа випускників таких закладів з подальшою їх спеціалізацією (протягом одного – двох років) та набуттям юридичних знань і навиків [17]. Тому під час обрання найбільш успішної тактики протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем, працівник оперативного підрозділу з метою раціонального використання сил, засобів, методів і форм оперативно-розшукової діяльності, повинен володіти знаннями про специфічні особливості [19] способів вчинення привласнення, розкрадання, розтрату та заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем.

Висновок. Слід констатувати, що під час протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем органи НП України постійно зіштовхуються з різними проблемами, а саме: це службове становище осіб, які вчиняють такі кримінальні; різноманіття сфер (паливно-енергетичний комплекс, у сфері державного управління майном; у сфері проектування, будівництва, транспорту та експлуатації інфраструктурних проектів; у сфері оборонно-промислового комплексу тощо), яких може вчинятися кримінальні правопорушення передбаченого ст. 191 КК України; правильна кваліфікація даного кримінального правопорушення із встановленням предмету та об'єкту злочину; необізнаність працівників НП України; протидія розслідуванню; легалізації незаконних доходів отриманих в наслідок таких злочинних дій тощо. У зв'язку із чим таким працівникам потрібно постійно підвищувати свою кваліфікацію, враховуючи як ефективний національний так і зарубіжний досвід правоохоронних органів.

Підсумовуючи вище викладене, що здійснивши дослідження окремих проблемних питань, що виникають в органах НП України під час протидії привласненню, роз-

траті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем, слід констатувати на необхідності розроблення методики розслідування кримінальних правопорушень в цій сфері, яка б окреслювала типові

слідчі ситуації та відповідні алгоритми дій органів НП України, що ефективно впливатиме на розслідування привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивінський О. І. Відповідальність за заволодіння чужим майном, вчинене службовою особою, за кримінальним правом України. Дисс на здоб. наук. ступ. доктора філософії за спец. 081 «Право». Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2023. 310 с.
2. Дука В.В. Взаємозв'язок «білокомірцевої злочинності» з корупцією. Протидія організованій злочинності і корупції : матеріали XIX Всеукр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 2 груд. 2019 р.) / за заг. ред. А.П. Гетьмана і Б.М. Головіна. Харків : Право, 2019. С. 51–52.
3. Ганжа А.А. Науковий генезис проблеми протидії оперативними підрозділами ОВС України діяльності організованих злочинних груп, які готують вчинення крадіжок із квартир громадян. *Право і Безпека*. 2013. № 3(50). С. 65–67.
4. Севрук В.Г. Стан наукової розробленості проблем протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 314–321.
5. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: *монографія*. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
6. Уцаповський В.Ф. Протидія організованій злочинності: теоретичні та соціально-правові проблеми : монографія. Київ, 2009. 532 с.
7. Сироватка С.С. Окремі аспекти соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Вип. 4. 2020. С. 197–203.
8. Приходько А.А. Методика розслідування привласнення, розтрати або заволодіння майном. URL: <https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/metodyka-rozsliduvannya-privlasnennya-roztraty-abo-zavolodinnya-majnom/>.
9. Типологічне дослідження «Відмивання доходів від привласнення коштів і майна державних підприємств та інших суб'єктів, які фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів». Наказ Державної служби фінансового моніторингу України 24.12.2019 № 159.
10. Економічна безпека держави : криміналістичне забезпечення : навч. посіб. / В.В. Топчій, Т.П. Яцик, В.А. Шкелебей, А.В. Свінцицький, А.М. Падалка, В.В. Топчій. За заг. ред. В.В. Топчія. К. : 7БЦ, 2021. 537 с.
11. Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері будівництва [Текст] : метод. рек. / [А. П. Запотоцький, А. А. Вознюк, С. В. Кучменко]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 78 с.
12. Цивінський О. І. Основні проблеми визначення предмета привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. *Право і суспільство*. № 5. 2022. С. 229–236.
13. Сироватка С. С. Деякі питання визначення специфіки безпосереднього об'єкта привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинених у співучасті. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск, том 3, 2019. С.130–133.
14. Ліпін Ю. О. Підготовка до допиту підозрюваного на початковому етапі розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у сфері енергетики. *Юридичний бюлетень*. Вип. 12. 2020. С. 141–148.
15. Журавель В. А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: наук.-практ. посіб. Харків: Одісей, 2005. 312 с.
16. Близнюк І. Л. Особливості вчинення злочинів у процесі видобування, транспортування, зберігання та постачання газу. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Tezy_Bolgaria_03.20/Tezy_Bolgaria_03.20_6.pdf.
17. Шубіна С.А. Зарубіжний досвід запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/98.pdf.
18. Павленко С.О. Причини та умови службових злочинів у сфері охорони довкілля. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 берез. 2015 року) / ред. кол. В.В. Черней, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 235–238.
19. Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики : монографія. Київ : Людмила, 2022. 624 с.